

ÜNİTE II

CUMHURİYET DÖNEMİNDE OLAY ÇEVRESİNDE OLUŞAN EDEBÎ METİNLER

1. Anlatmaya Bağlı Edebî Metinler (Hikâye/Roman)
 - A- Millî Edebiyat Zevk ve Anlayışını Sürdüren Eserler
 - B- Toplumcu Gerçekçi Eserler
 - C- Bireyin İç Dünyasını Esas Alan Eserler
 - D- Modernizmi Esas Alan Eserler
2. Göstermeye Bağlı Edebî Metinler (Tiyatro Metinleri)
3. Cumhuriyet Dönemi Edebiyatının Genel Özellikleri

ÖZET

TEST II

BU BÖLÜMÜN AMAÇLARI

Bu bölümü çalışıp bitirdiğimizde;

- Anlatmaya bağlı edebî metinlerden hikâye ve romanın gelişim süreçlerini inceleyecek
- Roman ve hikâyelerin olay örgüsünü çözebilecek,
- Eserlerdeki kişileri, mekânı, zamanı, temayı, edebî değerini, yapı ve anlatım tarzlarını, anlatıcının bakış açısını, yorumlamayı, eserle yazar arasındaki ilişkiyi belirleyebilecek
- Toplumcu gerçekçi eserleri diğerlerinden ayırt edebilecek,
- Bireyin iç dünyasına yönelik hikâye ve romanları inceleyebilecek,
- Modernizmi esas alan anlatmaya bağlı edebî metinleri ayırtılabilecek,
- Tiyatro metinlerini gruplandırabilecek, kişilerin kıyafet ,hareket ve davranışlarıyla metne kazandırdıklarını tartışabilecek,
- Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatının genel özelliklerini öğrenebileceksiniz.

NASIL ÇALIŞMALIYIZ?

- * Roman, hikâye ve tiyatro metinlerini sakın bir ortamda ve yüksek sesle birkaç kez okuyunuz.
- * Bu bölümdeki metin örnekleriyle yetinmeyip başka örnekler de bularak bilgilerinizi güçlendiriniz.
- * Bu ünitedeki tanımları kendi anlatımınızla yazınız. Bu sizin üniteyi daha iyi kavramınıza yardımcı olacaktır
- * Türkçe sözlük ve yazım (imlâ) kılavuzunuzu çalışırken yanınızdan ayırmayınız.

1. ANLATMAYA BAĞLI EDEBÎ METİNLER (HİKÂYE-ROMAN)

HAZIRLIK

Anlatmaya bağlı edebî metinlerden hikâye ve roman neredeyse hayatımız boyunca ilğimizi çeken, insanları, etrafımızdaki olayları daha derinlemesine sorgulamamızı sağlayan bize yol gösteren arkadaşlarımızdır.

Okuduğumuz her hikâye ve romanla yenilediğimizi hissederiz.

En çok severek okuduğunuz hikâye ve romanın hangisi olduğunu hiç düşündünüz mü?

BİR İLKBAHAR HİKÂYESİ

İlkbahar bir bayram, bir uyanış, bir mucize, bir çılgınlık, olmayacak gibi duran bir şeyin oluşu; ilkbahar şu, ilkbahar bu... Kuş, papatya, gelincik, çayır, çimen, ağaç, çiçek, mimoza, zakkum, su sesi, hindiba, çingene, kuzu...Klasik ilkbaharların içinde hepsinin; hatta sülüğün bile yeri vardır. Unuttuklarım da çoktur a, en mühimi nisan, mayıs güneşi.

Yaşı kırkı aşmış bir adamın mevsimler içinde ilkbaharı üzüntü ile duymamasına imkân yoktur. Eski çılgınlıklar nerede: Nerede o, birden bire bir genç kız elinden, bir genç kız rüzgârından sararma, o yürek çarpıntısı? Şu ömrü mevsimlere benzetenler iyi etmişler doğrusu. Herkesin bir ilkbaharı, bir yazı, güzü, kışı oluyor işte. İnsanın ilkbaharı, öteki hayvanlara bakarsak geç başlıyor. Bir at bir yaşında, hadi iki yaşında ilkbaharındadır. Bir kuzu, altı ayda koç olur. Ama insanoğlu ilkbaharını yirmisinden önce pek idrak edemez. Yirmisinden evvel idrak edilen ilkbahar, bir yalancı ilkbahardır. Ben böyle bir yalanı ilkbaharın hikâyesini yazıyorum.

Tam otuz sene evvel on iki yaşındaydım. Anadolu'nun bir şehrinde bulunuyorduk. Babam memurdu. Şehre bir yaz sonunda gelmiştik. Sonra bir gün bahar geliverdi. Karlar eridi. Karlar eridi ama karları eriten güneş değildi, yağmurdu. Bu Anadolu şehrinin ilkbaharı kırkikinci yağmurlarıyla başlardı. Sabahleyin parlak mavi bir gökyüzünde, ısıtmayan, güneş vurmuş kar gibi soğuk bir kış güneşi görünürdü. Saat on biri bulmadan doğudan mı, batıdan mı, kuzeyden mi bilmem, bir kara bulut peyda olur, on dakika sonra bardaktan boşanırcasına bir yağmur bütün gün tıkr tıkr, şakır şakır durmadan yağardı. Odamın penceresinden "Karaçayır" dedikleri bir koyu yeşil ova görünürdü. Göğün her rengini deniz gibi emen bu çayırın renk oyunları da olmasa, evden bir deli çılgılığı ile fırlamak işten değildi.

Bütün kış hastalıktan başım kalkmamıştı. Sokağa çıksam başım dönerdi. Bu garip, yağmurlu, kara bulutlu, dörtte üçü kapanık havanın içinde, öyle insanı alıp avucunda sıkkan bir de ilkbahar, toprak, insan, çayır, ağıl kokusu vardı ki içimden hep bağırarak, ağlamak, sonra kaskatı katılıp kalmak geçerdi.

Bir sabah gözlerim tavanda, daha henüz hava kararmamış, şıkır şıkır dışarı. Yer yatağında yağmurun ne zaman başlayacağını düşünüyordum. Birdenbire odanın içinden parlak bir kuş geçti. Yatağımın üstüne oturdum. Kuş bir daha geçti. Sonraki

sağdaki duvarda bembeyaz bir şerit oynadı, kayboldu. Gözlerimi ovaladım. Açtığım zaman, duvarda bir parlak daire titreye titreye, sanki yerine yerleşmeğe çalışıyordu. Bu, bir aynanın duvara vurmuş ışığından başka bir şey değildi.

Yataktan fırlayıp pencereye dikildim. Bizim evin yüksekteki bahçesi, alttaki evin bahçesine bakardı. Odama ayna, muhakkak oradan tutuluyordu. Pembe şeftali çiçeklerinin arasına bir hasıra oturmuştu. Arkasına bir sandalye koymuştu. On altı, on yedi yaşlarında bir kızdı. Pencerede kalakaldım. Elindeki aynanın ışığı gözüme değdikçe, ellerimi yüzüme kapamıyor, gözlerimi kırpmadan dimdik bakıyordum.

Ertesi gün, benim de elimde bir ayna vardı. O, ince ince gülerek gözlerini aynanın aksinden kaçırmaya çalışıyordu. Bu oyun, hiçbir zaman yarım saattan fazla sürmez, o, bahçeden evine saçlarına yağmur damlaları dökerek girer, ben yine yatağıma dönerdim. Ertesi gün yine güzel bir sabah başlar, yine önce onun aynası odamın duvarında koşar, sonra yine yerleşmek ister gibi titreye titreye duvara asılır kalırdı. Yine ben gözlerimi kırpmadan onun ayna ışığına, o gözlerini güzel elleriyle siper ederek benim ayna ışığına bakardık. Sonra yine kırkikindi yağmurları başlardı.

Başka hiçbir şeyle ilgim olmadığı için, bir sabah evimizin önünde bir yaylı araba durunca şaşırmadım. Yalnız ben ayna oyununda iken annem tarafından yakalandım. Annem garip garip bahçeye, kıza, ayna ışığına, elimdeki aynaya baktı. Bana:

- Haydi giyin! dedi.

Arabaya atladık. İki parça eşyamız arkaya bağlanmıştı. Babam, başka bir yere tayin edilmişti. Yola çıktık. Bir ormanın içinden geçerken, bulutların arkasından bir güneş, ormanın yeni yeşermeye başlayan ağaçlarında bir göründü, kayboldu. İçimden, bir daha göremeyeceğim ayna ışığı geçti. Hüngür hüngür ağlamaya başladım. Babam:

- Nesi var bunun? dedi.

Ben, annemin çarşafına kafamı gömdüm. Annem eliyle yüzüyle ne biçim işaret etti babama bilmiyorum ama, hiç ses çıkarmadılar. Bütün hıncımla kimsenin bana sus demeğe cesaret edemeyeceğini sezerek, istediğim gibi ağladım.

Şimdi ilkbaharda odamın penceresinde bir yerden kazara bir ışık vursa, o gün ilkbahar her insana yaptığı gibi bana da üzüntü ile dolu bir yumuşaklık, bir yerinde duramayış, bir yürek çırpıntısı verir. O zamandan bu zamana tam otuz sene geçti. Kimsenin yüzüne ayna tutmadım. Kimse yüzüme ayna tutmadı. Ama kazara bir ışık, bir ilkbaharda, odamdan parlak bir kırlangıç gibi geçerse, o gün ne ettiğimi bilmem.

Sait Faik ABASIYANIK / Mahalle Kahvesi-Havada Bulut

AÇIKLAMALAR

“Bir İlkbahar Hikâyesi” modern Türk edebiyatının en usta yazarlarından Sait Faik Abasıyanık’ın hikâyelerindendir.

Okuduğunuz hikâyede ilkbaharın insandaki yansımaları, hatıralar ve on iki yaşında yaşanmış bir aşk hikâyesi çıkar karşımıza.

Yazara göre ilkbahar ne anlama gelmektedir?

Sait Faik'e göre İlkbahar "bir bayram, bir uyanış, bir mucize, bir çılgınlık, olmayacak gibi duran bir şeyin oluşu, kuş, papatya, gelincik, çayır, çimen, ağaç, çiçek, mimoza, zakkum, su sesi, hindiba, çingene, kuzu, nisan, mayıs güneşi"dir.

Yazar hikâyesinde tabiattaki ilkbahar gerçek bir uyanış, insan yaşamında ise mutluluk ve yaşama sevincinin bir araya gelmesidir. Hikâyenin sonundaki hüznü duygusunun nedeni yaşı kırkı aşmış insanların ilkbaharı bir hayli geçmiş zamanlarda bırakmasından kaynaklanmaktadır.

Sanat hayatına klasik hikâye diye tanımladığımız Maupassant tarzı hikâye ile başlayan Sait Faik; net bir şekilde giriş gelişme ve sonuç bölümlerinin bulunmadığı, şiirsel bir anlatımın ağır bastığı bir tarzı sürdürür. Sait Faik'in hikâyelerindeki kahramanların çoğu kendisidir.

Anlatıcı, on iki yaşında başından geçen olayları otuz yıl sonra anlatmaktadır.

Hikâyenin olay örgüsü kısaca şöyledir: Anlatıcı ve ailesi geldikleri Anadolu şehirlerinden birinde ağır bir kış mevsimi geçirdikten sonra bir sabah karların erimesiyle yalancı bir ilkbaharla karşılaşır. Hastalığı nedeniyle bütün bu kışı yatakta geçiren anlatıcı bir sabah vakti odasının içinden geçen parlak bir kuş görür. Oysa bu bir kuş değil, komşularının on altı, on yedi yaşlarındaki kızının tuttuğu aynadır. Ertesi gün hikâye kahramanı da kıza aynı yöntemle cevap verir, fakat babasının tayini nedeniyle şehirden ayrılmak zorunda kalınca bu masum oyun yarım kalır. Hikâye kahramanı yolda ağaçların arasından sızan güneşi görünce arkada bıraktığı sevgilisini hatırlayıp ağlar: "Şimdi ilkbaharda odamın penceresinde bir yerden kazara bir ışık vursa, o gün ilkbahar her insana yaptığı gibi bana da üzüntü ile dolu bir yumuşaklık, bir yerinde duramayış, bir yürek çırpıntısı verir. "Ve hikâyenin anlatıcısı şöyle der: "O zamandan bu zamana tam otuz sene geçti. Kimsenin yüzüne ayna tutmadım. Kimse yüzüme ayna tutmadı."

Okuduğumuz hikâyeden çıkardığımız ana tema sevgidir. Buna çocukluğa, hatıralara yolculuk da diyebiliriz. Küçük yaşlarında yaşadığı, bu küçücük hatıranın kahramanda derin iz bırakmasının bir nedeni de sonraki otuz yıllık yaşamında böyle bir sevgiyi yaşayamamasındandır: "O zamandan bu zamana tam otuz sene geçti. Kimsenin yüzüne ayna tutmadım. Kimse yüzüme ayna tutmadı." Sözlerinden daha iyi başka ne açıklayabilir anlatıcının sevgisiz geçen yıllarını...

Hikâyeyi okurken ana tema yanında tabiat sevgisi de geniş yer tutar. Anlatıcı tabiatı tutkuyla seven birisidir: "*Bu garip, yağmurlu, kara bulutlu, dörtte üçü kapanık havanın içinde, öyle insanı alıp avucunda sıkın bir de ilkbahar, toprak, insan, çayır, ağıl kokusu vardı ki, içimden hep bağırarak, ağlamak, sonra kaskatı katılıp kalmak geçirdi.*"

Sait Faik "Bir İlkbahar Hikâyesi"nde insan yaşamı ile mevsimler arasındaki ilişkilere, benzerliklere, çağrışımlara ustalıkla yer vermiştir.

Hikâyenin genel özellikleri nelerdir?

Yaşanmış ya da yaşanması mümkün olaylar hikâye türünün konularıdır. Okuduğumuz her hikâyede belli bir olay, olayın geçtiği mekân (yer), olayın gerçekleştiği zaman dilimi ve olayı gerçekleştiren (şahıs) kadrosu vardır.

Hikâyeler, romanlara göre daha kısadır. Kahramanlar bir veya birkaç kişidir. Genellikle tek bir olay çevresinde gelişen hikâyede kahramanların kişilikleri derinliğine incelenmez.

Hikâyeler serim (giriş), düğüm (gelişme) ve çözüm (sonuç) dediğimiz üç temel öge üzerine kurulur.

Olayı, birinci, ikinci ve üçüncü kişinin ağzından verebilir. Olayda yer alan kişiler tanıtılır, yeri geldikçe tasvirler yapılır. Hikâyede yer alan kişilerin düşüncelerini konuşmalardan anlayabiliriz. Hikâyelerin başlangıçtan bir yerin tasviri ile ya da kişilerin tanıtılması, ilişkilerin ve yaşamlarından parçalar sunarak kurgulanabilir. Kimi zaman da hikâye bir diyalogla başlayabilir. Diyaloglar hikâyeyi tekdüzelikten uzaklaştırır.

Hikâyede olayın geçtiği yere mekân adı verilir. Mekânda belirgin ve ayırıcı özellikler ön planda olmalıdır.

Konu iyi hazırlanmış ve planlanmış ise sonuç olayların ve konuşmaların doğal bir sonucu olarak karşımıza çıkar.

Hikâyeler, konularını bir olaydan aldığı gibi anılardan da yola çıkarak yazılabilir. Bu tür hikâyelere anı hikâye, hikâyelerin manzume şeklinde yazılmış olanlarına ise manzum hikâye denir.

Hikâyede, romanda İstanbul dışına çıkıp Anadolu'ya yöneliş nasıl gerçekleşmiştir?

Hikâyenin İstanbul dışına çıkıp Anadolu'ya açılması Meşrutiyetten önce gerçekleşmiştir. Bu açılışta ilk eser Nâbizade Nâzım'ın gerçekçi edebiyata örnek vermek amacıyla yazdığı Karabibik'tir. Daha sonra köyü, köylüyü anlatan ikinci eser Ebubekir Hâzım Tepeyran'ın Küçük Paşa'sıdır. Üçüncü örneği Memleket Hikayeleri'yle Refik Halit Karay verir. Bu süreç Yakup Kadri ve Köy Enstitülü yazarların eserleriyle daha da gelişir.

Millî Edebiyat Döneminde Ömer Seyfettin hikâye türünün gelişip yaygınlaşmasını sağladı. Cumhuriyet Döneminde ise Sait Faik Abasıyanık gibi büyük yazarlar yetişti. Bu dönemde gözleme dayanan realizm, natüralizm, toplumcu gerçekçilik, mizah ve ironi, korku ya da fantastik öğeler, çeşitli felsefi oluşumlar Türk hikâyecilerine zengin bir çoksesselik kazandırdı.

Türk edebiyatında hikâye türünün önde gelen yazarları kimlerdir?

Bu alanda tanınmış yazarlarımızdan başlıcaları şunlardır: Sami Paşazade Sezai, Halit Ziya Uşaklıgil, Ömer Seyfettin, Refik Halit Karay, Memduh Şevket Esenal, Sait Faik Abasıyanık, Sabahattin Âli, Haldun Taner, Aziz Nesin, Nezihe Meriç, Fakir Baykurt, Ferit Edgü, Peride Celal, Tomris Uyar, Ülkü Ayvaz, Muzaffer Buyrukçu, Necati Cumalı, Ayla Kutlu, Nazlı Eray, Ayfer Tunç, Mehmet Günsür...

b. Toplumcu Gerçekçi Eserler

Cumhuriyet sonrası kuşaktan Sabahattin Âli, toplumcu gerçekçi yaklaşımı geliştirerek Cumhuriyet Dönemi edebiyatımızda iz bırakmış yazarlarımızdandır.

Türk hikâye ve romanında toplumcu gerçekçiliğin öncülerinden Sabahattin Âli gözleme dayalı konularını yaşamından aldı. Betimlemelerindeki ustalık ve ayrıntıları yerinde kullanmasıyla Türk hikâyeciliğine büyük katkı sağladı. Sanatın tek amacının insanları daha iyiye, daha doğruya, daha güzele yükseltmek olduğunun altını çizen Sabahattin Âli'nin roman alanında ustalığını kanıtladığı önemli eserlerinden biri de Kuyucaklı Yusuf'tur. (1937)

Kuyucaklı Yusuf romanında, babası, anası eşkıya baskınında öldürülen Yusuf'un çevresinde kasaba ortamı, kasabadaki yaşam biçimi gözler önüne serilir. Romanda mekân olarak Edremit ve yöresi ayrıntılarıyla betimlenir.

KUYUCAKLI YUSUF

Memur olduğunun haftası idi. Akşama doğru babası Yusuf'u odasına çağırttı. Yüzü sapsarı olarak uzun zaman ona baktı, sonra önündeki bir telgrafı gözüyle işaret ederek:

"Yusuf, havadisler fena!" dedi.

"Ne var ki?"

"Bugün seferberlik ilan edildi; harp var!"

Yusuf işin ehemmiyetini tam manasıyla kavrayamamakla beraber, ortada müthiş bir şey olduğunu seziyordu. Birkaç haftadan beri kulağına heyecanlı havadisler çalınmıştı. Babası da evde birkaç kere, ortalığın karışık olduğundan, bir şeyler çıkması ihtimalinden bahsetmişti.

Kaymakam son günlerde pek meşguldü ve geç vakitlere kadar Şube Reisi ile kalıp çalışıyorlardı. Fakat ailesiyle ciddi şeyler konuşmak âdeti olmadığı için fazla tafsilat vermemişti. Yusuf kahveye filan gitmiyordu, ağızdan duyduğu şeyler de yarım yamalaklı. Edremit'e haftada, on günde bir, o da birkaç meraklıya, üç beş İstanbul gazetesi gelir; dünyanın birçok havadisleri, Balıkesir'den veya İzmir'den gelen arabacılar, pazarcılar ve bir de yerli Rumlar vasıtasıyla etrafa yayılırdı.

Hürriyet ilanının, İtalyan, Balkan harplerinin tesirleri buraya muayyen bir müddet geçtikten sonra gelmiş askerler sessizce gidip ölmeyenler yine sessizce dönmüşlerdi. Şehirde oldukça kalabalık bir Rum kütlesi olmasa ve bunlar dünya

işlerini pek yakından takip etmeye biraz fazla meyil göstermese, belki bu kasaba dünyanın her hadisesinden uzak, her vakasına lakayt olarak yaşamakta devam edecekti. Fakat seferberliğin ilanı havadisi, bu defa diğerlerine benzemeyen bir şeyler olacağını halka anlattı. Sanki müşterek bir sezikle, geleceğin dehşetini tasavvura muktedir olmuşlardı.

Yusuf babasıyla beraber eve dönerken sokaklarda davullar, zurnalar çalınıyor, kahvelerin önünde kalabalık gruplar hararetle bir şeyler konuşuyor, alay hâlinde insanlar geçiyordu. Çocukları bile bir ciddilik almıştı. Hepsi kaşlarını kaldırıp mütefekkir çehreler takınıyorlar ve kendilerinden bir parça daha az bilgili olanları yakalayınca mükalemelerinden kapabildikleri ve muhayyelelerinin bol mahsulleri ile süsledikleri havadisleri ve tahminleri onlara anlatıyorlardı.

Yolda Kaymakam, Yusuf'u biraz daha aydınlattı:

“Evladım bu sefer iş fena!” dedi. “Bakalım sonu ne olacak. Müttefiklerimiz kuvvetli ama, ihtiyarların dediği gibi, yedi düvele karşı koymak var. Bu iş uzun sürmez gibi geliyor bana. Yalnız seferberlik çok geniş tutuluyor. Asker kaçaklığına meydan verilmemesi hakkında telgraf üstüne telgraf geliyor.”

Sonra, ta eve gidinceye kadar, harbin kimlerle ve kimlere karşı yapıldığını ve kaymakamlığa gelen bir gazetede okuduğu şekilde, harbin sebeplerini anlattı.

Sabahattin ALİ / Kuyucaklı Yusuf

Kısaca Kuyucaklı Yusuf'ta sergilenen nedir?

Romanda yazarın daha çok çocukluk yıllarının geçtiği çevrelerin izlenimleri ve oradaki yaşantısından ayrıntılar sergilenir. Taşradaki eşraf çekişmeleri, memurların yaşayışı, kimi gelenekler, aydınlar işlenir. Bütün bunlar bir aşk hikâyesi ile birlikte romanın sonuna değin yürür.

Kuyucaklı Yusuf romanı, toplumcu gerçekçi Türk edebiyatının ilk başarılı örneklerindedir.

1940 sonrası Türk hikâye ve romanında toplumcu gerçekçi çizgide eser veren öbür yazarlar arasında kimleri sayabiliriz?

Reşat Enis, İlhan Tarus, Kemal Bilbaşar, Samim Kocagöz, Orhan Kemal, Cevdet Kudret, Halikarnas Balıkcısı gibi yazarların adlarını söyleyebiliriz.

c. Bireyin İç Dünyasını Esas Alan Eserler

DOKUZUNCU HARİCİYE KOĞUŞU

“Fakültede bilmem hangi koğuşun muavin odasındayım: İki karyola. Ortada yeşil bir masa, üstünde sürahi ve kitaplar. Duvarda bir elektrik zili. Sağda bir çamaşır dolabı.

“Odada kimse yok. Bizim Doktor Mithat Bey biraz dışarı çıktı. Burası... Paşa'nın muavinlerinin odasıymış.” Mithat Bey geldi. Bana soruyor:

“- Ne yazıyorsun?”

“- Bu odada gördüklerimi.”

“Şimdi iki erkek ve iki Hristiyan kadın içeri girdi. Erkeklerin sakallısı, kadınların birini muayene ediyor. Madamın zoru da dizlerinde. Üç sene evvel tifo olmuş.

Kapının dışında kalabalık. Sesler.

Operatör ayağa kalktı ve kapıya giderek durdu. Talebe haykırıyor;

“- Derse gelecek misiniz efendim?”

Operatör öfkeyle bağırdı:

“- Beni istemiyorsanız, idareye söyleyin, başkası gelsin. O, paşa ise ben de beyim.”

“- Hayır efendim, estağfurullah!...” sesleri

“- Yok... Her şeyi franşman yapmalı! Değil mi ama canım!”

Operatör soğukkanlılığını kaybetmişti. Odaya döndü. Yanlışlıkla kanepenin koluna oturdu. Kapıda duran bir talebeye bağırdı.

“- Mesela sana ‘Kal nedir?’ diye sorsam, bilmezsin.

“- Burada elbette bilmem, efendim.”

Cevaptaki cürete şaşım. Fakat şu ‘Kal’ bahsinin ne olduğunu bizim doktordan soracağım. Dizim alçıya konacak galiba.

Gardayım. Tren bekliyorum. Vaziyet fena. Operatör uzun uzadıya dizimi, röntgen camlarını muayene etti. Müthiş acılar geçirdim. Karar şu: Teşhis evvela kesinlikle Arthrite Tuberculeuse. Tedavi: Evvela kesinlikle koltuk değneği. Kesinlikle ameliyat, alçı. Eski faciaların tekrarı. Kesinlikle arka üstü uzanmak. Kesinlikle bünyeyi kuvvetlendirmek. Operatöre kalsa ameliyat bir hafta içinde yapılacak. Bereket benim doktor.”

“- Gidiniz, dedi. Erenköyü’nde istirahat ediniz, ama tam istirahat: Hem diziniz, hem ruhunuza... Biraz toplanınız... On onbeş gün geçebilir

Peyami SAFA / Dokuzuncu Hariciye Koğuşu.

Dokuzuncu Hariciye Koğuşu Peyami Safa'nın birey ruhuna ayna tuttuğu başarılı psikolojik romanıdır. Olaylar, gönül ilişkileri, hastalık, muayeneler tartışmalar, ümitler, acılar, sevinçler, kararsızlıklar, duraksamalar ve bunalımlar ayrıntılarıyla okura anlatıcı tarafından aktarılır. Romanın asıl konusu insan psikolojisinin anlatımıdır. Diğer temalar ise hastalık aşk, keder, korku, ölüm, acımak, kıskançlık etrafında ele alınır. Egemen tema hiç şüphesiz kahramanın hastalığıdır. Roman boyunca hastane, hastalık ve hastalardan oluşan bir dünyanın içinde yer alır:

“Dehlizin sonlarında, görünmeden açılıp kapanan bir kapının gıcirtısı. Muşambalara sürtünen bir ayak sesi. Köpüklenerek uçan ve uzaklarda kaybolan bir beyaz gömlek ve iyod., eter yağı ifrazat vesaire kokularından terkibi tamamıyla anlaşılamayan bir hastane kokusu.”

Sıralarda hiç düz oturan yok. Hastalar sarılı bir kol veya bacağın bozduğu muvazene ile hep amutları kırılmış, yamrı yumru duruyorlar ve büyükler küçüklere doğru eğilmişler.

Romanda hastalıktan sonraki tema roman kahramanının Nüzhet'e karşı duyduğu aşktır. Kahraman yalnızdır. Çevresindekiler ona acıyan gözlerle bakarlar. Hastanede tanık olduğu görüntüler ona hep ölümü düşündürür.

Sonuç olarak Dokuzuncu Hariciye Koğuşu, Ahmet Hamdi Tanpınar'a göre çocuk yaştaki kahramanın dizindeki hastalık nedeniyle yaşadığı “hakiki, acıyı, ızdırabı, yalnızlığı, korkuyu kederi, aşk ve özlem duygusunu başarıyla analiz ve tasvir eden psikolojik bir romandır: “Hava dokundukça, yaralı çıplak et derisiz gibi ürperiyor ve benden daha fazla korkuyordu. (...) Onu testere çıtında tasavvur edemiyorum; keskin bir çeliğin kalın bir kemik üstünde yürüyüşü tüylerimi ürpertiyor.”

Dokuzuncu Hariciye Koğuşu'nda aşk önemli bir yer tutar: “Zaten hastaneden eve gelinceye kadar içimde bir deniz, bir vapur, bir şimendifer yolu, etrafında beyaz köşkler dizili bir yol hayali vardı; bu, açık, berrak bir hayal değil, birçok karışık tasavvurlar arasında, çabucak çevrilen bir defterin yapraklarında görülen resimler gibi görünmesiyle kaybolması bir oluyordu: Deniz, vapur, uzun ve çıplak bir yol, bir toz dumanı, köşkler, çayırlar, bahçeler...”

Dokuzuncu Hariciye Koğuşu'nda zaman birkaç aylık bir zaman kesitinde gelişen olayları içine alır.

Romanın dış mekânı İstanbul şehridir. Sırasıyla hastane, köşk ve evdir: “Başımızın ucunda, ta uzaklara kadar sıralanarak ötüşen ağustos böcekleri, bütün Erenköyü'nü uzun bir ses zinciriyle çeviriyordu. Sıcak bir rüzgâr: Sanki ilkbahardan yazı geçilen mevsim çizgisinin üstündeyiz, etrafımızda gizli bir coşkunluk var.”

Dokuzuncu Hariciye Koğuşu'nun sözcük hazinesi oldukça zengindir. Peyami Safa, kahramanının duygu dünyasındaki fırtınaları, çektiği acıları, korkuları okuyucuya büyük bir ustalıklarla aktarır. Ayrıca romanda tasvir, gösterme, konuşma, açıklama, yorumlama, bilinçakımı, leitmotif tarzı anlatım zenginlikleriyle karşılaşırız.

d. Modernizmi Esas Alan Eserler

1980’li yıllar romanımız için yeni açılımların da başlangıcı sayılır.

Oğuz Atay’ın Tutunamayanlar romanı, ele aldığı konu, konuyu işleyiş tarzı ve iç monolog, bilinç akışı, alıntı gibi yeni anlatım tekniklerini kullanması bakımından dikkate değer Atay romanında bir takım dinsel ve mitolojik mitoslardan da yararlanarak yerleşik düzenin değer yargularıyla, zevkleriyle, yaşama biçimiyle uzlaşamayan, topluma yabancılaşmış insanların yaşamını anlatır. Berna Moran’ın söyleyişiyle Tutunamayanlar, birbirine zıt dünya görüşlerine sahip iki zümrenin “tutunanlarla tutunamayanlar”ın romanıdır. Atay, romanda alışılmışın zıddına çok farklı bir yöntem denemiş, esere konu olan romanın yazım ve basım aşamalarını da vermekle, postmodern romanın da yolunu açmıştır. (GÜNDÜZ 2006; 348)

TUTUNAMAYANLAR

(...)

Bütün memurlar daha gazetelerini okuyorlardı, çaylarını içiyorlardı, masalarını düzeltiyorlardı; ceket çıkarma talimatı henüz gelmediğinden ceketleriyle oturuyorlardı, adamı yakalamışlar bizim zamlardan bir haber yok dün akşam başıma gelenleri sormayın diyorlardı; hademeler, kapıların önünde iş sahiplerinin evrakını masadan masaya odadan odaya taşımak için bahşişlerini bekliyorlardı. Ceket kollarının sürtünmeyle paralanmasını istemeyen bazı titiz memurlar kolluklarını takmak üzereydiler; daktilo kadınlar makyajlarını tazeliyorlardı; orta yaşlı ve gençliğine düşkün olanlar parmaklarıyla alın derilerini geriyorlardı; yaşları kırkbeşten büyük olanlar son zamanları tenkit ediyorlar, küçük olanlar da masalardaki tozdan şikâyet ediyorlardı; sinekler, rahatsız edilmeden masaların üstünde geziniyordu. Daire, o battal kütle, yavaş yavaş geriniyor, uyanıyordu: Şefler daha otobüs duraklarında vasıta bekliyorlardı, müdürler, evlerinde kahvaltı ediyorlardı, umum müdürler uyuyorlardı, bir yolunu bulup rapor alabilen küçük memurlar hiç gelmiyorlar, evlerinde öteberi tamir ediyorlardı. Bazı anlar, bir kâğıda, bir kayıt defterine uzanır gibi oluyordu eller; sonra, yandaki masadan atılan bir söz, uzatılan bir gazete, hademenin masaya koyduğu bir demli çay, bu atılışları kesiyordu. Tembel bir cevap veriliyor, habere dalınıyor, masa ıslanmasın diye, çay bardağının altına, yemek-içmek için gerekli eşyanın bulundurulduğu çekmecedan çıkarılan bir altlık konuyordu.

(...)

Hiç acele edilmiyordu. Şaşırtıcı ve yeni hiçbir şey beklenmiyordu. Her sabahın, bütün sabahlar gibi bir sabah olması bekleniyordu.

(...)

Turgut, korunmasını bilen bir iş kovalayıcısıydı. Bilinmeyen kurallarla yönetilen bu ülkeye her girişinde, ürkütülmemesi gereken yaratıkların beklenmeyen davranışlarına saygı gösterirdi; yapmacık sabrını sonuna kadar sürdürürdü. Koridorda, dairenin sabah mahmurluğunu üstünden atmasını bekliyordu. Önünden geçen her memuru saygılı bakışlarıyla süzüyordu. Belli olmaz; kimin nerede ne işe

yarayacağı hiç belli olmaz. Sonra, bana aldırımıydun ama ağıma düştün işte, bakışlarıyla karşılaşırısın birden. Garip ve mistik bir hava vardır; görünüşe aldanmamalıdır iş sahibi denilen cüce yaratık. Hademeler süpürür insanı. Elini hiçbir kâğıda uzatmayacaksın, hiçbir düşünce ileri sürmeyeceksin, hiçbir şey bilmezmiş gibi görüneceksin, garip şekilde giyinmeyeceksin, ellerini masaya dayamayacaksın, seni baştan savmalarına yol açmamak şartıyla kendine acındıracaksın, gülümseyeceksin, bekleyeceksin... ve hiçbir zaman ümide kapılmayacaksın. İşte beklediğin memur merdivende göründü. Hemen yanına gitmeyeceksin. Bekledi. Sabırla, odaya girmesini, masasına yerleşmesini ve güne alışmasını bekledi, odaya girdi. Allah'a emanet ol, oğlum Turgut. Memurlar, masanın iki tarafında değişmeyen yerleri aldılar. Önce Turgut'un yüzüne bakılmadı; onun sorması beklendi. Küçük bir zaman kazancı. Beni deniyor. Boğazını temizle, öksür; fazla genç olduğun izlenimi bırakma. Buyrun, bir şey mi istediniz? Ne olağanüstü bir ülkedir! Bir şey mi istediniz, derler. Çünkü, esrarlı ve bu dünyanın insanların akıl erdiremediği işlerle uğraşırlar.

Oğuz ATAY / Tutunamayanlar

Türk romanında modern anlatım teknikleri, ruhbilimsel ve bireyin iç dünyasına yönelik konuları ile dikkati çeken romancılardan biri de Yusuf Atılgan'dır. (1921-1989)

Atılgan, Aylak Adam'daki başarısını Anayurt Otelinde de geliştirerek sürdürür. Mekân, olarak Manisa'da Anavatan Otelini ve onun kâtibinden esinlenerek yazdığı Anayurt Otelinin kurgusu aynı adlı otelde kâtiplik yapan Zebercet adlı kahramanın ruhsal dünyasının açığa çıkarılması üzerine şekillenir. Ruhbilimcilerin "terk edilmeye ve reddedilmeye aşırı duyarlı, içine kapanık şizoid bir kişilik olarak tanımladığı asıl kişi, ta çocukluğundan getirdiği korkuların, itilip kakılmanın neden olduğu güvensizliğin sonucunda kendisini dış dünyadan soyutlayacak ve onu cinayete oradan da intihara kadar götürecektir. (...) En verimli bir çağında kaybettiğimiz Yusuf Atılgan, geleneksel anlatım tekniklerinden farklı bir yol izler ve yazıldığı yıllarda ülkemizde pek az romancı tarafından denenilen bilinçakışı, iç konuşma, geriye dönüş, leitmotif, zıtlıklardan ve karşıtıklardan yararlanma, geriye dönüş gibi modern anlatım teknikleriyle okuru ruhsal bakımdan sorunlu kişileri iç dünyasına çeker. Dışarıdan duygusuz, donmuş hareketsiz ve önemsiz gibi duran kişileri sürpriz dokunuşlarla canlandırır. (...) Atılgan'ın romanlarındaki amacı okuru bilinçaltının gizemli ve karışık dünyasında dolaştırmak ve görünen ile görünmeyenin arka plandaki zıtlıklarını ortaya dökerek okurda şok duygusu yaşatmaktadır. (GÜNDÜZ 2006; 351)

ANAYURT OTELİ

(...)

Emekli subaydan başka herkes gittikten sonra, salonda gezinirken gazeteci geldi. Masasına gidip çekmecedeki fişleri çıkardı, adama verdi. Böylece perşembe gecesi gecikmeli Ankara treniyle gelen kadının o odada yattığı belgelenmeden kaldı. Kaç gündür kafa yorması boşunaydı; aslında her kadın adı onun adı olabilirdi; ama bunu kendisinin söylemesi gerekti. Üç güne değin gelecek, adını söyleyecekti. Koltuğa

oturdu. Gazeteye uzanırken durdu; çekmeceyi çekip paraları aldı, kasayı açtı. Üst bölmedeki bakır kaptaki bir tek lira kalmıştı, bunu aşağıdakine aktarıp kapların yerini değiştirdi. Elindeki paralardan on beş lira ayırıp arka cebine koydu, ötekileri otelin zarfına yerleştirdi, kasayı kapadı. Yukarıdan ayak sesleri geliyordu. Ortalıkçı kadın merdiven dönemecinde, avluya bakan pencerenin önünde durdu. Yüzü görünmüyordu.

- Ne oldu ağa?

- Yok bişey. Çok yoruldun dün, uyandırmadım. Odaları topla, 6 numaranın çarşafalarını değiştir.

Kadın indi, sandık odasından çarşaf alıp çıktı. Önünden geçerken duraksadı, baktı. Merdiveni doğru yürüdü. Farkındaydı belki; hiç değilse yastığın altında duran mendilden.

Öğleden sonra salonda, yerlerinde oturmuş gazete okurlarken (onun okuduğu yoktu pek; bir başlık, anlamadan birkaç satır... Bir perde gibiydi gazete) kapı açıldı. Baktılar. Bavulları almaya gelen adamdı. Askıdan anahtarı alıp yukarıya çıkardı adamı. Oda aydınlıktı, sırma püsküllü vişneçürüğü perde açıktı. O açmamıştı giderken; ışığı söndürmeyi unutmuştu. “Kurşun gibiymiş bunlar” dedi adam. Aşağıya indiler. Dış kapıyı açtı adama, dönüp koltuğuna oturdu, gazeteyi aldı. Kadın on sekiz kırta gelirse Emekli Subay dışarıda olacaktı; ama daha önce de gelebilirdi; beş-altı yıldır dolmuşlar işliyormuş o köye. Büyük ova köylerinden biri yakın. Babasının sağlığında, on beş yaşındayken bir yaz günü gitmişti bikere. Ömer çağırmıştı. ‘Kara Mustafaların evi dersin.’ o da geçmiştir o çeşmeli alandan: kahvelerin önünde oturanlar bıkmıştır. Uzun bir bağda kokulu üzüm yediler. Kumçay’da balık tuttular. Geçitte mandalar yatıyordu, üstlerine basa basa koşmuştu Ömer, hayvanlar kıpırdamıyordu. Ayakkapları, pantolonu elinde uzaktan dolaşmıştı o; Ömer’le sığırtmaç güldülerdi. Savaşın son yılıydı, ekmek kıttı. Avlunun ucundaki fırından yeni çıkmış bir somun ev ekmeği sarıp verdilerdi akşamüstü dönerken. On sekiz kır mıydı gene?

(...)

İki küçük oğlanı da götürürlerdi yanlarında. Küçüğün dili dönmez “Gebercet abi” derdi. Emir eri olduğunu babasına bildirmemi. Bölükte mektupları açtıkları için bir arkadaşının ev adresini verdiğini yazdı. Çoğu bir örnek mektuplardı. Para isterdi sık sık. Tüfeği karıncaları, matrasını çalınır, kasaturası kırılırdı.

“Kalkıp deftere baktı. 6 numarada Saliha Alakaş ile Ahmet Alakaş yazılıydı. Defteri kapadı. Günlük fişte 6 numaraya aynı adları yazdı. Bunlardan önce gelen adama bir ad düşündü. Kırk yıldır bir tek Zebercet bile kalmamıştı otelde. 5 numaraya Zebercet Gezin yazdı. Yandaki odadan bir cızırtı geliyordu. Koştı; ocağı söndürdü. Çay yanmıştı; içilmezdi. Çaydanlığı yıkayıp çıktı. Gene emekli subayın yerine oturdu. On bire değin ikişer ikişer dört kişi daha geldi yatak arayan. ‘Yerimiz yok’ diye savdı. Ara sıra hızla bir araba geçiyordu dışarıdan.”

Yusuf ATILGAN / Anayurt Oteli

1980'lerden itibaren roman yazmaya başlayanlar arasında Bilge Karasu, Pınar Kür, İnci Aral, Hulki Aktunç, Orhan Pamuk, Lâtife Tekin, Mustafa Miyasoğlu, gibi adlar, toplumsal sorunları ele almakla birlikte biçim ve sanat kaygısını ön plana çıkarırlar.

Seksen sonrası Türk romancılar arasında anlatım teknikleri ve postmodern yaklaşımlarıyla dikkat çeken Orhan Pamuk, II. Meşrutiyet'ten 12 Mart'a kadar bir zaman dilimi içinde bir ailenin yaşamını anlattığı ilk romanı Cevdet Bey ve Oğulları'ndan (1982) sonra yayımladığı Yeni Hayat (1983), onun romancılıktaki yolunu da belirler. Yolculuk izleği çevresinde gelişen, asli kişinin okuduğu bir kitabın etkisinde kalarak daha önceki değerlerinden uzaklaşması, çevreye karşı duyarsızlaşması ve yolculuğa çıkmasını konu alır: Kahraman bu yolculuk sırasında "kendisi olmaya" çalışır. Yazar, kişinin kendisini bulması sırasında yozlaşmadan, aydındaki aşağılık duygusuna, yitip giden değerlere kadar çok yönlü bir hesaplaşmaya girişir ve sorunun çözümünün Doğuya özgü değerlerle Batı akılcılığının sentezi ile mümkün olacağı, yargısına ulaşır. Anlatılanlar, belli bir zamanda değil, kahramanın iç dünyasında başlar ve biter. Mekân ise, "Viranbağ", "ışıkta bir ülke" sözleriyle nitelenen "ölümle hayatın, an ile hareketin, zamanla rastlantının ışıkla mutluluğun birbirine karıştığı" simgesel bir ülkedir. Postmodern bir roman olan Yeni Hayat, alışılmış roman anlayışının biçim ve pratiklerinden ilk kopuşu ifade etmektedir. (GÜNDÜZ; 345)

YENİ HAYAT

"Bir gün bir kitap okudum ve bütün hayatım değişti. Daha ilk sayfalarındayken bile, kitabın gücünü öyle bir hissettim ki içimde, oturduğum masadan ve sandalyeden gövdemin kopup uzaklaştığını sandım. (...) Öyle güçlü bir etkiydi ki bu okuduğum kitabın sayfalarından yüzüme ışık fışkırıyor sandım. (...) Çevremdeki dünyanın da baştan aşağıya değiştiğini o zaman korkuyla fark ettim ve şimdiye kadar hiç duymadığım bir yalnızlık duygusuna kapıldım. Sanki dilini, alışkanlıklarını, coğrafyasını bilmediğim bir ülkede yapayalnız kalmıştım. (...) Kitabın bana açtığı yeni dünya o kadar yabancı, o kadar tuhaf ve şaşırtıcıydı ki, bu âlemin içine bütünüyle gömülmek için şimdiki zamanla ilgili bir şeyler hissetmeme telaşı duyuyordum. Başımı kitaptan kaldırıp odama, dolabıma, yatağıma bakarsam ve pencereden dışarıya bir göz atarsam, dünyayı bıraktığım gibi bulamayacağım korkusu içime yerleşiyordu çünkü, (...) Bu dehşetle birlikte, kitaptan yüzüme fışkıran ışıpta köhnemiş, yorgun insanlar, soluk harfler, kayıp kasabalar ve hayatlar, hayaletler gördüm. Bir yolculuk vardı, hep vardı, her şey bir yolculuktu. Bu yolculukta beni hep izleyen, en olmadık yerde karşıma çıkıverecekmiş gibi yapan, sonra kaybolan, kaybolduğu için de kendini aratan bir bakış gördüm; suçtan günahattan çoktan arınmış yumuşak bir bakış...

Orhan PAMUK

Kara Kitap, "modern zihniyet ve teknolojik ilerlemenin kötücül bir faturası gibi görünen insanı kültürün kalıplaştırılarak tekleştirilmesine karşı estetik bir tepkinin ürünü olarak görülebilir. (KORKMAZ, 2000; 311)

Doğu edebiyatına özgü motiflerin kullanıldığı romanda verilen her değer, simgesel özellikler taşımaktadır. Şeyh Galip'in Hüsn ü Aşk'ında Binbir Gece Masallarına, Attâr'ın Mantıku't Tayr'ına, Mevlâna'nın Mesnevisi'ne kadar geleneksel metinlerin anlatım biçimleri, romanın da temelini oluşturmaktadır. (...) Sonuç olarak Kara Kitap, tüm postmodern romanlarda olduğu gibi öyküden ziyade öykünün anlatım serüvenini işleyen tekniği yanında, geleneksel anlatı türlerinden yararlanarak modern bir roman yazılacağını da gösteren ve Türk romancılığında yeni ufuklar açan bir romandır. (GÜNDÜZ 2006; 356-357)

KARA KİTAP

O zaman benim gibi yapın: kolunuzu bacağınızı onları hiç huzursuz etmeden usulca kıpırdatarak yatağınızda hafifçe dönün, başınız yastığın serin bir köşesini sonra, yedi yüz yıl önce Bizans'tan Moğol Hakanı Hülâgü'ye gelin olarak yollanan Prenses Mariya Palaeologina'yı düşünün. Sizin yaşadığınız bu şehirden, Konstantinapolis'ten İran'a Hülâgü'yle evlenmeye yollanmış, daha oraya varmadan Hülâgü ölünce yerine geçen oğlu Abaka ile evlenmiş, İran'daki Moğol sarayında on beş yıl yaşamış, kocası öldürülünce sizin de üstünde huzurla uyumak istediğiniz bu tepelere geri dönmüştü. Prenses Mariya'yı içinizde iyice hissedene kadar onun yola çıkışındaki hüznü düşünün. (...) Handan Sultan'ın cücelerini düşünün. I. Sultan Ahmet'in annesi çok sevdiği bu dostlarını mutlu edebilmek için onlara Üsküdar'da bir cüceler evi yaptırmış, yıllarca burada yaşayan bu dostları daha sonra gene sultandan aldıkları bir destekle kendilerini bilinmeyen bir ülkeye, haritada bile yerini bulamadıkları bir cennete götürecek bir kalyon yapıp suya indirip İstanbul'dan uzaklaşmışlardı. Yolculuk sabahı dostlarından ayrılan Handan Sultan'ın kederiyle, ona kalyondan mendil sallayan cücelerinin hüznünü, sanki siz de birazdan İstanbul'dan, çok sevdiğinizden ayrılıyormuşsunuz gibi düşünün.

Orhan PAMUK

ANLAMA YORUMLAMA

1. Sait Faik Abasıyanık'a göre ilkbahar mevsimi neyi ifade eder?
2. "Bir İlkbahar Hikâyesi"nde anlatıcı ile ilkbahar arasındaki ilişki nedir?
3. Okuduğunuz metne göre Kuyucaklı Yusuf nasıl birisidir?
4. Dokuzuncu Hariciye Koğuşu adlı eser niçin psikolojik bir romandır?
5. Oğuz Atay'ın Tutunamayanlar adlı eserinin anlatıcısı hakkında neler düşünüyorsunuz?
6. Anayurt Oteli'nin ana düşüncesini yazınız.
7. Orhan Pamuk'un "Yeni Hayat" adlı romanının kahramanının hayatı nasıl değişiyor?
8. Kara Kitap'tan alınan metin size neler düşündürdü?

2 Göstermeye Bağlı Edebi metinler (Tiyatro Metinleri)

Tiyatro sadece yöneldiği toplumu yansıtmakla kalmaz, onu eğitir ve nasıl olması gerektiğini belirtir. Söz gelişi romantik tiyatro, halka tüm kurallara karşı ferdi hürriyetlerini savunmasını telkin etmiştir. Modern gerçekçi tiyatro, toplum meseleleri karşısında bilinçlenmeyi tavsiye eder. Konuya bu açıdan bakılırsa Cumhuriyet tiyatrosunda kültürümüzle çok yakından bağlantılı gösteren sosyal meselelerin ağır bastığı, bunun yanı sıra ruhî bunalımların da oldukça çok yer aldığı, canlandırılan kişi ve durumların, içinde yaşanan toplumun gerçeklerine bağlı kaldığı, tiyatro sanatının özel duygulanma ve yönlendirme kaygısının estetik endişeyi yok ettiği, kısacası ‘öz’ün ilk planda yer aldığı görülür (KÜLAHLIOĞLU: 2004; 349)

Türk tiyatrosunun ilk modern çalışmalarından günümüze kadar geçirdiği gelişme evrelerine bakılırsa, çok zengin bir insan kadrosunun varlığı da dikkati çeker. 1923-1972 yılları arasında kaleme alınmış tiyatro eserlerindeki insan unsurunu inceleyen Sevda Şener; tiyatrodaki insan gerçeği ile toplum hayatı arasında bir ilişki kurmaktadır: “Son elli yıl içinde yazılan oyunlar bize toplum gerçekleri konusunda ilgi çekici bir malzeme sağlamıştır. Bu malzeme, toplumun aydın kesimini teşkil eden yazarların açısından değerlendirilerek orta sınıf seyircinin anlayışına ve beğenisine göre biçimlendirilmiştir. Bu bakımdan salt nesnel gerçekler olarak kabul edilmese bile, yazıldıkları yılların toplum görünümü ve sorunları hakkında bir fikir vermektedir.” (ŞENER 1972; 142-143)

Tiyatro nedir? Nasıl bir sanattır?

Tiyatro, konuşma ve eyleme dayanan bir gösteri sanatıdır.

William Shakespeare’in kahramanlarından Hamlet, tiyatronun amacını şöyle tanımlar: “doğduğu gün de, bugün de dünyaya bir ayna tutmak, iyilerin iyiliklerini, kötülerin kötülüklerini göstermek, çağımızın ne olup olmadığını ortaya koymak”tır.

Tiyatro eserini oluşturan öğeler nelerdir?

Tiyatro sanatsal işlevini seyircilerle ilişkisini bu öğelerle geliştirir. Bunlar yazılı oyunun bir yönetmenin yorumuyla sahneye konması, oyuncuların farklı kişileri canlandırması ve yazarın anlamını en yetkin biçimde aktarmak için, dekor, giysi ve ışık gibi yardımcı öğelerden yararlanarak seyircilere sunulmasıdır. Bir tiyatro oyunu edebiyatın ve tiyatronun özelliklerini taşır.

Tiyatro eseri belirli bir olay ya da olaylar zinciri üzerine kurulur. Örneğin tiyatronun ölmüş eserlerinden Kral Lear, kızlarının aldatici sözlerine inanarak kaybettiklerini düşünerek çıldırır. Eser bir dizi dramatik olaydan oluşur. Dramatik örgü ve çatışma tiyatro oyununun ana öğesidir. Her oyunda dramatik eylem bir düşünceyle, bir ana duyguyla beslenir.

Tiyatroda geleneksel dramatik yapıyı oluşturan olaylar dizisi nasıl bir düzenleme içinde verilir?

Birbirine bağlı üç evre olan serim, düğüm, çözüm düzenlemesi içinde verilir. Kişilerin kimliklerinin belirlediği olayla ilgili yanlarının ortaya çıktığı eserin başında bulunan bu bölüme serim denir. Olayın seyircinin ilgisini, merakını kamçılayacak bir duruma geldiği bölüme düğüm adı verilir. Bu eserin genellikle orta bölümünde yer alır. Olay ya da olayların bir sonuca ulaşması izleyicinin zihninde oluşan soruların karşılıklarını bulması da çözüm ya da sonuç dediğimiz bölümde gerçekleştirilir.

Tiyatroda olayın ortaya çıkmasını hazırlayan ya da ona katılıp gelişmesini yönlendiren varlıklara oyunun kişileri diyoruz. İnsanın toplumsal ilişkileri içinde ve hareketleri olarak yansıtılması oyun kişilerinin birbirinden ayrılmayacak özellikleridir.

Oyun metninde kişilerin karakter ve davranış özellikleri nasıl gösterilir?

Yazar kişilerin belirleyici özelliklerini, yapılarını ön sözlerde, sahne açıklamalarında belirtir. Orhan Asena'nın Kocaoğlan adlı oyununun ilk perdesi şöyle başlar.

KOCAOĞLAN

Perde I, Sahne 4

(Açıklık bir yer. Uzakta kasabanın tek tük ışıkları. Bir top ağaç: Belma önde, Kocaoğlan arkada sahneye girerler.)

BELMA– İşte böyle Kocaoğlan, insanlardan umudunu kesmişken bir de bakıyorum ki bir Kocaoğlan varmış.

KOCAOĞLAN – He ya... Bir Kocaoğlan ya...

BELMA– Şu Tanrı'nın işine bak, bir başka zaman, bir başka yerde; başka türlü karşıma çıkarsaydı seni, görmezdim bile.

KOCAOĞLAN – He ya... Görmezdin ya... Vallaha da...

BELMA – Nasıl göreyim Kocaoğlan? Hiç benzemiyorsun ki çevrendekilere...

KOCAOĞLAN – (Gülerek) He ya... Benzemem ya...

BELMA– İyi ki benzemiyorsun... Kimsen yok mu senin?

KOCAOĞLAN – Var.

BELMA– (Durur ve merakla bakar) Var ha?

KOCAOĞLAN– (Kamış düdüğünü yontup durmaktadır.) Babam var... Tee orada... Değirmen var ya hani... Değirmende kalır babam.

BELMA – Baban nasıl bırakır seni yavrucak? Böyle bir başına? Sahipsiz?

KOCAOĞLAN– Sevmez babam beni. Elinden bir şey gelmez it der. Aptalsın sen der. Ananı sen öldürdün der.

BELMA– Anneni sen mi öldürdün? Ne demek o?

KOCAOĞLAN– Bilmem... Ölmüş... Beni doğurmuş... Sonracığına ölmüş.

BELMA– Hım... Neyle geçinirsin sen Kocaoğlan?

KOCAOĞLAN– (Anlamamış) Ha?

BELMA– Nasıl kazanırsın hayatını? (Eliyle para işareti yapar) Yani para, para?

KOCAOĞLAN– (Güler) para... Ha.. para...

BELMA– Para ya... Yoksa meteliksiz mi yaşarsın sen? Belki de bu rezil dünyada paraya ihtiyaç duymadan yaşayabilmek için insanın senin gibi olması lazım.

KOCAOĞLAN – (Keyiflenmiş) He ya... Benim gibi ya...

BELMA– Yani Kocaoğlan olması...

KOCAOĞLAN– Kocaoğlan ya...

Perde II, Sahne: 3

KEMAL–Kaçmak gerekiyordu Kocaoğlan. Kaçabilirim sanıyordum, kaçamadım... Ne demektir bu anlıyor musun? Hapı yuttum, demektir. Artık hayır yok benden.

KOCAOĞLAN– Yok... Ya... Hayır yok ya...

KEMAL– Beni kaçmaya zorlayan neydi? Herkes bana karşı idi. Herkes bize karşı idi.

KOCAOĞLAN – He ya... Bize ya...

KEMAL– Herkes ne demek bilir misin Kocaoğlan?

KOCAOĞLAN – (Onun sesini taklit ederek) Herkes...

KEMAL– Senin dışında, sana karşı ne varsa... Nefret ettiğin üstesinden gelemediğin.. Sana kast ederek yaşayan.. Seni kıvır kıvır kıvrandıran... Kurtulamadığın... Anan, baban, arkadaşların...

KOCAOĞLAN– Anan... Baban... Arkadaşların...

KEMAL– Mesela şu masadakiler. Onları tanır mısın Kocaoğlan? Tanımazsın değil mi? Onlar da seni tanımazlar... Ama seni çekip çeviren onlardır. Onlar gibi nice tanımadıklarıdır. Seni sana bırakmazlar. Haddin varsa karşı gel.

KOCAOĞLAN – (Kabarır) Kuvvetliyim ben. Ayı gibi... (kalkar)

KEMAL– (Onu oturmaya zorlar.) Otur oturduğun yerde. Ayı gibi kuvvetinle. Ayı gibi kuvvetinin hiçbir işe yaramayacağı yerdir burası. Ne senden daha kuvvetlidirler, ne de senden daha akıllı. Ama sana yürü derler yürürsün, dur derler durursun.

KOCAOĞLAN – Ben durmam... Vallaha da... (Diğer masadaki kasabalıları gürültülü kahkahalarından ve Kocaoğlan'ın kamış düdüğünü çalmasına karşı gösterdiklerinden alınan Kemal, onları tersler ve şöyle konuşur :)

KEMAL – (Kocaoğlan'ın omzuna vurarak) Çal Kocaoğlan.. Aldırma onlara... (Kocaoğlan çalar) Dinle beni Kocaoğlan... Bu hava beni nerelere götürdü bilir misin? Bir yere... Nasıl anlatayım bilmem... İnsanların daha kolay yaşayabildikleri bir yere... Böyle bir yer bilir misin sen ha? Sus cevap verme Kocaoğlan. Her soruma cevap vermeğe mecbur değilsin... İzinli de değilsin. Ben de bilmem Kocaoğlan.. Böyle bir yer yoktur. Kim bilir belki de vardır... Unutulmuş... Haritalara girmemiş... Masallarda, düşlerde, hayallerde kalmış... Belki de pek ilkel bir yerdir o dediğim. Hayvanlıktan yeni kurtulmuş, senin gibi... İnsanlıktan bıkmış benim gibilerin cenneti... İnsanoğlunun düşünmeye başlamadan önceki cenneti... Ah şu insanoğlunun düşünmesi yok mu Kocaoğlan... Asıl felaket bu... Düşüne düşününe bulunmuş şu kurallar... Şu etiketler... Sana Kocaoğlan diye ad takan kim ha? Bana deli diyen kim? Ona, ona kötü kadın diyen...

Orhan ASENSA/ Kocaoğlan

Yukarıda okuduğunuz Orhan Asena'nın Kocaoğlan adlı oyunu çağdaş bir dramdır. Yazar, Kocaoğlan'da kadın erkek ilişkilerini ve sevgiyi toplumsal baskıların etki alanında ele almıştır. Bireyin davranışlarını etkileyen toplum ilişkilerinin çıkarıcı baskısını, değer yargılarını, toplumsal baskıdan doğan bunalımları ve çaresizliği işlemiştir.

ANLAMA YORUMLAMA

1. Tiyatro neyi ifade eder?
2. Cumhuriyet Dönemi tiyatrosunun en önde gelen özelliği nedir?
3. Son elli yılda yazılan oyunlara baktığımızda toplum gerçekleriyle ilgili neler görürüz?
4. Hamlet'e göre tiyatronun amacı nedir?
5. Kocaoğlan'ın karakterini anlatınız.

3. CUMHURİYET DÖNEMİ EDEBİYATININ GENEL ÖZELLİKLERİ

Cumhuriyet Döneminde özellikle Türk şiirinde büyük değişiklikler görüldü. Meşrutiyet Dönemi şairlerinin çoğu Cumhuriyet Döneminde de yazmayı sürdürdüler. Ahmet Haşım, Yahya Kemal gibi şairler ünlerini korudular. Millî edebiyatçılar ise Cumhuriyet'in ilk sanatçı kuşağını oluşturdular. Bu gelişim kısaca şöyle özetlenebilir:

Şiirde Millî Edebiyat akımının en tipik sürdürücüleri Beş Hececiler ya da Hecenin Beş Şairi adlarıyla anılan Faruk Nafiz Çamlıbel, Yusuf Ziya Ortaç, Orhan Seyfi Orhon, Halit Fahri Ozansoy, Enis Behiç Koryürek'ti. Beş Hececiler'in ortak özelliği halk şiiri geleneğinden yararlanarak yurt güzelliklerini dile getiren duygusal şiirler yazmış olmalarıydı. Ama savaş yıllarının etkisiyle hemen hepsi romantizme sürüklendiler. Cumhuriyet'i izleyen ilk yıllarda bu yüzeysel bir Anadolu edebiyatına dönüştü.

Memleketçi edebiyata ilk tepki nasıl oldu?

“Anadolucu” ya da “memleketçi” edebiyat 1930'lara değin egemenliğini sürdürdü. Bu şiire ilk tepki çıkardıkları ortak kitabın adından (Yedi Meşale, 1928) ötürü edebiyat tarihine Yedi Meşaleciler adıyla geçen topluluktan geldi. Topluluk Sabri Esat Siyavuşgil, Ziya Osman Saba, Yaşar Nabi Nayır, Muammer Lütfi, Vasfi Mahir Kocatürk, Cevdet Kudret, Kenan Hulusi Koray'dan oluşmaktaydı. Türk şiirini yeni ufuklara açmayı amaçlayan bu şairlerin girişimi biçim ve özde bir yenilik getirilemediği için başarılı olamadı ve içlerinden yalnız Ziya Osman Saba şiiri sürdürdü.

Hececi şiirde asıl aşama Yedi Meşalecilerin dışında kalan şairlerce gerçekleştirildi. Bunlar arasında Ahmet Hamdi Tanpınar, Necip Fazıl Kısakürek, Cahit Sıtkı Tarancı, Ahmet Muhip Dıranas yeni bir anlayış ve duyarlılıkla çağdaş Türk şiirine katkıda bulundular.

Cumhuriyet sonrası Türk şiirinde gerçek yenilikse Nazım Hikmet tarafından başlatıldı. Nazım Hikmet özü biçiminden bağlarından kurtararak serbest şiir olarak nitelenen ve şiirden ölçü, uyak gibi bağları atan bir akımın başlatıcısı oldu. 1940'lı yıllarda Rıfat Ilgaz, Cahit Irgat, A. Kadir, Enver Gökçe, Ömer Faruk Toprak, Arif Damar, Ahmet Arif, Attila İlhan, Şükran Kurdakul gibi adlar değişik boyutlarda toplumcu şiiri geliştirdiler.

Garip akımı nasıl doğdu?

Yalnız eski şiire değil Nazım Hikmet şiirine de tepki olan Garip akımı ise üç şairin adıyla anılır: Orhan Veli Kanık, Oktay Rifat, Melih Cevdet Anday. Üç arkadaş Varlık dergisinde ölçüsüz, uyaksız, şairanelikten uzak yeni bir şiir akımını başlattılar ve bu yoldaki şiirlerini Garip (1941) adlı bir kitapta topladılar. Konuşma dilinin yalınlığıyla yaşama sevincini, günlük yaşamı, küçük adamın dertlerini konu edinen Garip akımı kısa sürede yaygınlaşarak birçok genç izleyici buldu, ayrıca dönemin ünlü şairlerini de etkiledi. Ama üç şairin birlikteliği uzun sürmedi. Melih Cevdet Anday ve Oktay Rifat

yeni denemelerle kendilerine özgü bir şiire yönelirken, Orhan Veli de ikinci kitabı Vazgeçemediğim'den (1945) başlayarak şiirini değiştirdi.

İkinci Yeni şiir akımının ortaya çıkış süreci nasıl oldu?

1950'den sonra Garip şiirinin çıkış noktasından uzaklaşması sonucu yeni arayışlara yönelen Cemal Süreya, Edip Cansever, Turgut Uyar, İlhan Berk, Ece Ayhan gibi şairler toplumsal şiir dışında yeni bir akım başlattılar. Anlamda kapalılığın, somuta karşı soyutlamanın, değişik çağrışımlarla imgeci bir şiir anlayışının savunulduğu İkinci Yeni akımı 1965'e değin sürdü.

Bu dönemde kendine özgü söyleyişi ile öne çıkanlar arasında hangi şairleri sayabiliriz?

Cumhuriyet'ten günümüze kabaca bu aşamalardan geçerek gelen çağdaş Türk şiirine anılan adların yanı sıra Behçet Necatigil, Ceyhun Atuf Kansu, Asaf Halet Çelebi, Cahit Külebi, Bedri Rahmi Eyuboğlu, Sabahattin Kudret Aksal, Salah Bırsel, Necati Cumalı, Metin Eloğlu, Mehmet Başaran, Gülten Akın, Hilmi Yavuz, Ümit Yaşar Oğuzcan, Hasan Hüseyin, Kemal Özer, Ataol Behramoğlu gibi şairler de katkıda bulundular. Fazıl Hüsnü Dağlarca kendine özgü söyleşi, içeriği sürekli yenileyen şiirselliğiyle günümüz şiirinin ustaları arasında yer aldı.

Cumhuriyet Döneminde hikaye ve romanın gelişim çizgisi nasıl bir yol izlemiştir?

Cumhuriyet Döneminde hikaye ve romanın ise daha yalın bir çizgide geliştiği söylenebilir. Zamansal sıralanma ve dönemler arası bağlantılar göz önünde tutulursa bu gelişim şöyle özetlenebilir:

Nabizade Nazım'la başlayan ve Hüseyin Rahmi'de görülen "Doğalcılık", Selahattin Enis'le sürdü. Mehmet Rauf'un ilk örneğini verdiği psikolojik roman ise Cemil Süleyman, Peyami Safa, Samet Ağaoğlu gibi yazarların eserleriyle yeni örnekler kavuştu. Öykü ve romanın İstanbul dışına çıkması, Anadolu'ya açılması da "Gerçekliğin" bağlanabilir. Bu yolda ilk ürünü veren Nabizade Nazım'ın amacı gerçekçi edebiyata örnek vermektir. Benzeri bir ürün yirmi yıl sonra gelen, Ebubekir Hazım Tepeyran'ın Küçük Paşa'sıydı (1910). Bu Nabizade Nazım'ın Kara Bibik'inden (1890) sonra köyü konu alan ikinci romandı. Bir iki hikâye bir yana, bu yolda üçüncü basamak Refik Halit Karay'ın Memleket Hikayeleri'ydi (1919). Bu çizgi Cumhuriyet'ten sonra da Yakup Kadri'nin Yaban'ının (1932) yanı sıra toplumsal gerçekçiler ve Köy Enstitülü yazarlarla etkisini bir ölçüde sürdürdü. Bu arada "memleketçi" edebiyatın yüzeysel, duygusal bir gerçekçilikle sığ örnekler verdiği görülür.

Cumhuriyet Döneminin başlarında bu gerçekçilik yakın geçmişin, Meşrutiyet Dönemi Osmanlı toplumunun ve gerçeklerinin konu alındığı eserlerle aşıldı. Yakup Kadri'nin Hüküm Gecesi (1927) ile Sodom ve Gomora (1928) adlı romanları,

Reşat Nuri Güntekin'in Yeşil Gece'si (1928), Halide Edip'in Sinekli Bakkal'ı (1936) bu yolda verilmiş ürünlerdi.

Şiirde olduğu gibi hikaye ve romanda da asıl dönüm noktası 1930'lardadır. Sadri Ertem Resimli Ay'da yayımlanan (1928) öykülerine Vakit gazetesinin ekinde yenilerini ekleyerek toplumcu gerçekçiliğe yönelen edebiyatın ilk örneklerini verirken Sabahattin Ali de bu yoldaki ilk hikayelerini yayımladı. Yalın, gözlemci tutumu, olaydan çok bir durumu sergilemeyi amaçlayan hikaye anlayışıyla Memduh Şevket Esendal her iki çizginin de dışında kaldı.

1940'lara gelindiğinde Sabahattin Ali'nin toplumcu gerçekçi çizgiyi geliştirdiği, Sait Faik'in toplumsal sorunlardan çok aydın bireyin, küçük adamın dünyasına yönelen duyarlılığıyla yeni bir öykü anlayışı getirdiği görülür. Reşat Enis, Samim Kocagöz, Kemal Bilbaşar, Cevdet Kudret, Halikarnas Balıkcısı, Kemal Tahir, Orhan Kemal gerçekçi çizgide ürün verirlerken, Abdülhak Şinasi Hisar geçmiş özlemiyle yüklü bir-eyci eserleriyle öne çıktı. Ahmet Hamdi Tanpınar da tarihsel gelişimin ve uygarlık değişiminin toplumda, bireylerde yarattığı sorunsalı irdelemeye çalıştı.

Çok partili döneme geçişi izleyen yıllarda ve 1950'lerde hangi konulara yönelindi?

Çok partili döneme geçişi izleyen yıllarda ve 1950'lerde ise yazarlar daha çok köy gerçeklerine yöneldiler. Bu yöneliş Köy Enstitüsü çıkışlı sanatçılarla, köy kökenli ya da köyü yakından tanıyan yazarların art arda ürün vermeleriyle yaygınlaştı. Mahmut Makal'ın köy notlarını topladığı Bizim Köy'ü (1950), öğrenim yıllarında hemen hepsi şiirle edebiyata giren Köy Enstitüsü çıkışlı yazarları benzeri örnekler üretmeye yöneltti. Bunu 1954-55 yıllarında Orhan Kemal, Yaşar Kemal, Kemal Tahir'in köye toplumcu bakış açısıyla ve değişik boyutlarda yaklaşan eserleri izledi. 1960'a gelirken Reşat Enis, Kemal Bilbaşar, Samim Kocagöz, İlhan Tarus, Orhan Hançerlioğlu, Talip Apaydın, Necati Cumalı, Fakir Baykurt gibi yazarların öykü ve romanlarıyla köyü konu alan zengin bir edebiyat oluştu.

Köyü konu alan edebiyata koşut olarak 1950-60 arası yazmaya başlamış Ferit Edgü, Demir Özlü, Erdal Öz, Yusuf Atılgan, Nezihe Meriç, Adnan Özyalçın gibi yazarların eserleriyle edebiyatta yeni bir atılım ortaya çıktı. Yayımlanan ürünlere İkinci Yeni şiirinde görülen tedirginlik, yalnızlık gibi temalar egemendi. Bireysel duyarlıkların işlendiği bu yapıtlarda biçim kaygısı ağır basıyordu.

Günümüz Türk edebiyatı daha çok hangi çizgide gelişmiştir?

Günümüzde daha çok gerçekçi bir çizgide gelişen Türk hikaye ve romanına, anılan adların yanı sıra Haldun Taner, Tarık Dursun K., Muzaffer Buyrukçu, Demirtaş Ceyhun, Bekir Yıldız, Füzuan, Sevgi Soysal, Oğuz Atay, Tomris Uyar, Selim İleri, Adalet Ağaoğlu, Latife Tekin, Elif Şafak, Aslı Erdoğan, Murathan Mungan, Tahsin Yücel, Enis Batur, Hasan Ali Toptaş ve 2006 Nobel Edebiyat Ödülü sahibi Orhan Pamuk gibi yazarlar da değişik boyutlarda katkıda bulundular.

Deneme ve eleştiri türleri ile ilgili değişimler nelerdir?

Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatında önemli bir gelişim de deneme ve eleştiri türlerinde görüldü. Önceki dönemlerde bir yan uğraş olarak ele alınan deneme ve eleştiri türleri Nurullah Ataç, Sabahattin Eyuboğlu, Suat Kemal Yetkin, Cemil Meriç gibi usta yazarların sadece bu türleri uğraş edinmeleriyle gelişip yaygınlaştı. Vedat Günyol, Memet Fuat, Tahir Alangu, Azra Erhat, Selahattin Hilav, Rauf Mutluay, Fethi Naci, Asım Bezirci, Mehmet H. Doğan, Salah Birsnel, Enis Batur, Füsun Akatlı, Melih Cevdet Anday, Sabahattin Kudret Aksal, Nermi Uygur, İsmet Zeki Eyuboğlu, Tahsin Yücel, Ahmet Oktay, Ferit Edgü, Hilmi Yavuz, Feridun Andaç... gibi yazarlar değişik bakış açılarıyla bu alanlarda eser verdiler.

ANLAMA YORUMLAMA

1. Cumhuriyet ilkelerinin edebiyatımıza yansımaları nasıl olmuştur?
2. Turgut Uyar, İlhan Berk, Ece Ayhan, Cemal Süreya, Edip Cansever ve Sezai Karakoç hangi şiir hareketinin içinde yer almışlardır?
3. İkinci Dünya Savaşı ve sonrasında sanatçılar roman ve hikâyede hangi konulara yönelmişlerdir?
4. Cumhuriyet Dönemi Türk tiyatrosu hangi düşünceden yola çıkarak oluşturuldu?
5. Önemli deneme ve eleştiri yazarlarımızdan birkaç isim yazabilir misiniz?

ÖLÇME DEĞERLENDİRME

1. Bu ünitedeki metinlerden bir tanesini seçip olay örgüsünü bulunuz.
2. “Bir İlkbahar Hikâyesi”ni mekân yönünden inceleyiniz.
3. Kuyucaklı Yusuf’un teması nedir?
4. “Dokuzuncu Hariciye Koğuşu”nda anlatıcı kimdir?
5. “Tutunamayanlar” romanının okuduğunuz bölümünde ana düşünce nedir?
6. Anayurt Oteli’ndeki Zebercet’in ruhsal yapısı, hayata bakışı romana nasıl yansımıştır?
7. Yeni Hayat adlı romanda Doğu kültüründen izler gösterebilir misiniz?
8. “Kara Kitap”ın konusunu evrensel yapan nedir?

FIRTINA KUŞU

Onu ilk defa Meclis'in önünde ve kürsüde görüyordum. Eski Anadolu, onun davetine, her şekilde, her kıyafette birtakım adamlar göndermişti. Bektaşî şeyhleri, Konya çelebileri, medrese uleması ayaklarında Eti çarıkları, Asurî kılığında, şarklı ağalar toplanmışlardı. Okulun yetiştirdiği kimseler, dağın, kırım ve geleneğin yetiştirdiği kimselerle birlikte toplantı halindeyiz. Kürsüye çıktı ve davasını açıkladı. Bugünkü Türkiye, iyi söylenmiş bir söz üzerine kurulmuştur.

Fırtına Kuşu, elinde kendinden başka bir kuvvet olmaksızın karşımıza çıktığı vakit, ona kim inanırdı; eğer sesinde büyük iman olmasaydı. Kelimeler ağzından çıktıkça arkada bir şey kurulduğunu anlıyorduk. Konuşuyor ve bir şey bina ediyordu. Her kelime kayaların içine oyulmuş çukurlara temel taşları gibi iniyordu. Kumral adamın mavi gözleri ara sıra dinleyenlere bakıyor.

Aramızdaydı, sesinde, eski bir milletin en iç kuvvetleri coşuyordu. Dinleliyorduk, görüyorduk; konuşuyordu, yapıyordu. Mücadele Kuşu kayanın üstünde kanatlarını açmış, iki gök parçası gibi bakan gözlerini süzmüş, haykırıyor. Bu ses, ruhu derhâl etkisi altında bırakıyordu.

Söz adamı, fiil adamının yollarını açtı. Memleketi kurtarmadan önce kalpleri yeisten kurtarmak lâzımdı. Fırtına Kuşu en evvel kalpleri kazandı.

Memleket kurtuluşunun başında bir hatip vardır; onun askerî, teşkilâtçı, ıslahatçı... bütün diğer kuvvetleri, hatibin inandırdığı ruhlar üzerinde çalışmak imkânını buldular.

Felâket günleri içinde, o, çerçevesi uçurumdan ibaret bir kürsünün üstünde konuştu. O, cihan karşısına bir davacı gibi çıktı. Aynı kürsü üstünde o, bir gün hükümlerini verdi. O gün, o, bir hâkimdi. Bir gün verdiği hükümleri yürütmek, tatbik etmek için icra vazifesini üzerine aldı, topladığı orduların başına geçti..

Önümüzde giden Kuş, kılavuz Kuş! Hepimizin kalbinde senden gelen bir ışık, yeni ufuklara arkandan akıp gidiyoruz.

Hamdullah Suphi TANRIÖVER

Bütün Eserleri

ÖZET

Türk hikâye ve romanı 1930'lara kadar Millî Edebiyat etkisinde gelişmiş, 1930'dan sonra toplumcu gerçekçi çizgiye yönelmiştir. 1923-1940 dönemi Cumhuriyet öncesi yazmaya başlamış hikâyeci ve romancıların olgunluk dönemi ürünlerini verdikleri yıllardır.

Hemen tümü ilk eserlerini Meşrutiyet Döneminde yayımlamış ve ustalıklarını kanıtlamış bu yazarlar Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Halide Edip Adıvar, Reşat Nuri Güntekin, Peyami Safa ve Memduh Şevket Esental'dır.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türk toplumunun geçirdiği tarihsel aşamaları konu edinir.

Halide Edip Adıvar, bireysel duyguları yansıtan romanlarının yanı sıra toplumsal konulara da yönelir.

Reşat Nuri Güntekin, duygusal bir gerçekçilikle Anadolu'ya, Anadolu insanının dünyasına eğilir.

Peyami Safa, bireyin öne çıktığı, ruh çözümlemelerine dayalı bir romanı geliştirir.

Memduh Şevket Esental ise emeğiyle yaşayan küçük insanları konu edindiği hikâyeleriyle dikkati çeker.

1930'dan sonra ise özellikle hikâye alanında Sadri Ertem ile Sabahattin Âli de toplumcu gerçekçi eserler vermişlerdir.

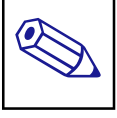
1940'lı yıllar hikâye ve romanda gerçekçiliğin egemen olduğu yıllardır. Çeviri alanında ilk sistemli çalışmalar da bu dönemde başlatılır. Bir Tercüme Bürosu kurularak dünya edebiyatının önde gelen eserleri Türkçeye çevrilir.

Bu yılların belirgin özelliği edebiyatta köy ve köylü sorunlarının gündeme getirilmesidir. Çok partili döneme geçişi izleyen yıllarda ve 1950'lerde köye yönelik görülür. Bu yöneliş Köy Enstitülü yazarlarla, köyü yakından tanıyan yazarların birbiri ardınca eser vermeleriyle yaygınlaşır. Mahmut Makal'ın köy notlarını topladığı Bizim Köy büyük başarı sağlar. 1960'a gelirken eski ve yeni kuşaktan Reşat Enis, Kemal Bilbaşar, Samim Kocagöz, İlhan Tarus, Orhan Hançerlioğlu, Talip Apaydın, Necati Cumalı, Fakir Baykurt gibi sanatçıların hikâye ve romanlarıyla köyü konu edinen zengin bir edebiyat oluşur. Bu dönemin en tanınmış eseri Yılanların Öcü'dür.

Yaşar Kemal ve Kemal Tahir'in köye yeni bir bakış açısıyla yaklaşan ve köy gerçeğini değişik boyutlarıyla yansıtan eserleri günümüz Türk edebiyatının seçkin örnekleri arasındadır.

1950 sonrasında hikâye ve romanda siyasal içeriğin öne geçtiği görülür.

1980'li yıllar özellikle roman için yeni açılımların başlangıcıdır. Bilge Karasu, Orhan Pamuk, Latife Tekin gibi adlar öne çıkarlar. Romanlarda anlatılan konudan çok konunun nasıl anlatıldığı ön plandadır. Dil başlı başına romanın temel öğeleri arasında yer almıştır.

TEST II

- 1 Aşağıdaki romanlardan hangisinin ana düşüncesi halk- aydın kopukluğudur?
 - A. Sinekli Bakkal
 - B. Yaban
 - C. Kiralık Konak
 - D. Ateşten Gömlek
- 2 Aşağıdaki şairlerden hangisi roman yazmamıştır?
 - A. Melih Cevdet Anday
 - B. Attila İlhan
 - C. Oktay Rifat
 - D. Orhan Veli Kanık
- 3 Aşağıdaki yazarlardan hangisi toplumsal gerçekçi çizgide ürün vermiştir?
 - A. Tarık Buğra
 - B. Selim İleri
 - C. Nazlı Eray
 - D. Orhan Kemal
- 4 Aşağıdaki “sanatçı-eser” dizilerinden hangisi yanlıştır?
 - A. Orhan Kemal-Bereketli Topraklar Üzerinde
 - C. Nahit Sırrı Örik-Kıskanmak
 - B. Sait Faik Abasıyanık-Beş Şehir
 - D. Sabahattin Âli-Kuyucaklı Yusuf
- 5 Kemal Tahir aşağıdaki romanlarından hangisinde köyü konu edinmemiştir?
 - A. Yediçınar Yaylası
 - B. Sağırdere
 - C. Yol Ayrımı
 - D. Büyük Mal
- 6 Aşağıdaki romanlardan hangisi köyü konu edinir?
 - A. Cemo
 - B. Tutunamayanlar
 - C. Anayurt Oteli
 - D. Bir Düşün Gecesi

- 7 Aşağıdakilerden hangisi tiyatro eserlerinin ayırıcı bir özelliği **olamaz**?
- A. Söze ve eyleme dayanması
 - B. Okunmak amacıyla yazılması
 - C. Ezberlenmek amacıyla yazılması
 - D. Tek bir olaya yaslanması
- 8 Romancı aşağıdakilerden hangisiyle okurun ilgisini kamçılar?
- A. Birinci kişili anlatıcı kullanarak
 - B. Anlatımını çeşitlendirerek
 - C. İlginç tipler çizerek
 - D. Olayları oluş sırasına göre dizerek
- 9 “Roman bir yol boyunca gezdirilen aynadır.” tanımı aşağıdaki roman türlerinden hangisiyle doğrudan ilgilidir?
- A. Gerçekçi roman
 - B. Serüven romanı
 - C. Politik roman
 - D. Tarihsel roman
- 10 Oyun kişisinde şunlardan hangisi **aranmaz**?
- A. Duygularını hareketlerle gösteriş
 - B. Her türlü çatışmadan uzak oluş.
 - C. Hayattakilere benzerlik
 - D. Toplumsal ilişkiler içinde yer alış.

